

धोरण : 9

संस्कृत

पाठ : ३

परं निधानम्

स्वाध्याय

प्रश्न 1. अधोलिखितेभ्यः विकल्पेभ्यः समुचितम् उत्तरं चिनुत -

(1) अहं घटपण्डितः।

(क) स्मः

(ख) अस्मि

(ग) अस्ति

(घ) सन्ति

(2) 'वायुः' इति शब्दस्य पर्यायशब्दः कः ?

(क) वाक्

(ख) वा

(ग) वातः

(घ) वह्निः

(3) 'गवाक्षः' शब्दस्य अर्थः कः ?

(क) शिखर

(ख) छत

(ग) दरबार

(घ) अरुणो

(4) भूपालः मार्गे सुवर्णखण्डम् _____ ।

(क) अक्षिपन्

(ख) अक्षिपः

(ग) अक्षिपत्

(घ) अक्षिपम्

(5) संसारे कीदृशं जनं पराजेतुं कोऽपि न अर्हति ?

(क) धनिकम्

(ग) वाचालम्

(ख) सन्तुष्टम्

(घ) बलिष्ठम्

(6) अहं दानं _____ ।

(क) करिष्यति

(ग) करिष्यसि

(ख) करिष्यामि

(घ) करिष्यन्ति

(7) कस्य शिखरे मुकुटं सदा तिष्ठति ?

(क) मस्तके

(ग) मस्तकं

(ख) मस्तकस्य

(घ) मस्तकात्

प्रश्न 2. अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां लिखत-

(1) अग्निः कं भस्म करोति?

➤ अग्निः मुद्गरं भस्म करोति ।

(2) राहुः केन शान्तः भवति?

➤ राहुः दानग्रहणेन शान्तः भवति ।

(3) सन्तोष एव कस्य परं निधानम् ?

➤ सन्तोष एव पुरुषस्य परं निधानम् ।

(4) भ्रमरः कुत्र बन्दी भवति?

➤ भ्रमरः पुष्पस्य अन्तर्भागे बन्दी भवति ।

प्रश्न 3. उदाहरणानुसारं शब्दरूपाणां परिचयं लिखत -

शब्दरूपम्	मूलशब्दः	अन्तः	लिङ्गम्	विभक्तिः	वचनम्
उदा., जनाः	जन	अ-कारान्तः	पुंलिङ्गम्	प्रथमा	बहुवचनम्
(1) प्रासादस्य	प्रासाद	अ-कारान्तः	पुंलिङ्गम्	षष्ठी	एकवचनम्
(2) गवाक्षे	गवाक्ष	अ-कारान्तः	पुंलिङ्गम्	सप्तमी	एकवचनम्
(3) वृष्टेः	वृष्टि	इ-कारान्तः	स्त्रीलिङ्गम्	पञ्चमी / षष्ठी	एकवचनम्
(4) पण्डितम्	पण्डित	अ-कारान्तः	पुंलिङ्गम्	द्वितीया	एकवचनम्
(5) विवादरतयोः	विवादरत	अ-कारान्तः	पुंलिङ्गम्	षष्ठी / सप्तमी	द्विवचनम्

प्रश्न 4. वचनानुसारं धातुरूपैः रिक्तस्थानानि पूरयत -

उदा., वर्तते

वर्तेते

वर्तन्ते

(1) तिष्ठति

तिष्ठतः

तिष्ठन्ति

(2) अर्हति

अर्हतः

अर्हन्ति

(3) ग्रहीष्यामि

ग्रहीष्यावः

ग्रहीष्यामः

(4) भविष्यति

भविष्यतः

भविष्यन्ति

प्रश्न 5. शीर्षकानुरूपं धातुरूपाणां परिचयं लिखत -

धातुरूपम्	धातुः	कालः/लकारः	पदम्	पुरुषः	वचनम्
उदा., सेवन्ते	सेव्	वर्तमानकालः/लट् लकारः	आत्मनेपदम्	अन्य	बहुवचनम्
(1) अपश्यत्	पश्य्	स्तनभूतकाल / लङ् लकारः	परस्मैपदम्	अन्य	एकवचनम्
(2) तिष्ठति	तिष्ठ्	वर्तमानकाल / लट् लकारः	परस्मैपदम्	अन्य	एकवचनम्
(3) भविष्यति	भू-भव्	सामान्य भविष्यकाल / लृट् लकारः	परस्मैपदम्	अन्य	एकवचनम्
(4) स्थास्यामि	स्था	सामान्य भविष्यकाल / लृट् लकारः	परस्मैपदम्	उत्तम	एकवचनम्

પ્રશ્ન 6.કોષ્ઠકેષુ પ્રદત્તાનિ પદાનિ પ્રયુજ્ય સંસ્કૃતવાક્યાનિ રચયત -

(1) રાજા યુવકને જુએ છે. (નૃપ, યુવક, દૃશ્-પશ્ય)

➤ નૃપઃ યુવકં પશ્યતિ ।

(2) લોકો સભામાં જાય છે. (જન, સભા, ગમ્-ગચ્છ)

➤ જનાઃ સભાં ગચ્છન્તિ ।

(3) ધારાદેશમાં ગુણોની પૂજા થાય છે. (ધારાદેશ, ગુણ, પૂજા, ભૂ)

➤ ધારાદેશે ગુણાનાં પૂજા ભવતિ ।

(4) ભોજ પ્રજામાં પ્રિય હતો. (ભોજ, પ્રજા, પ્રિય, ભૂ)

➤ ભોજઃ પ્રજાસુ પ્રિયઃ આસીત્ ।

(5) અગ્નિ મુદ્ગરને બાળે છે. (વહ્નિ, મુદ્ગર, દહ)

➤ વહ્નિઃ મુદ્ગરં દહતિ ।

પ્રશ્ન 7. માતૃભાષાયામ્ ઉત્તરત -

(1) રાજા ભોજ કેવા હતા?

- રાજા ભોજ વિદ્યાપ્રેમી, કલાપ્રેમી અને પોતાના પ્રજાજનો પ્રત્યે સ્નેહ રાખનારા હતા. તે વિદ્વાનો અને કલાકારોના કદરદાન હતા.

(2) યુવક પોતાને ઘટપંડિત શા માટે માને છે ?

- યુવક કહે છે કે જેમ ઘડામાં છલોછલ પાણી ભરેલું હોય છે તે જ રીતે મારામાં પૂરેપૂરું જ્ઞાન છે, એટલે હું મારી જાતને ઘટપંડિત માનું છું.

(3) રાજા ભોજ અને યુવકનો વિવાદ ક્યારે અટકી જાય છે ?
શા માટે?

➤ રાજા ભોજ અને યુવકના વાર્તાલાપમાં જ્યારે સંતોષનો વિષય આવે છે ત્યારે વિવાદ અટકી જાય છે. સંતોષ પ્રાપ્ત થતાં બધું શાંત થઈ જાય છે.' એ વચન અનુસાર રાજા ભોજ અને યુવકનો વિવાદ અટકી જાય છે.

(3) ધારાદેશની શી વિશેષતા હતી ?

- ધારાદેશનો રાજા ભોજ વિદ્વાનો, કવિઓ અને કલાકારોનો કદરદાન હતો. તેના સમયમાં સાહિત્ય, વિદ્યા અને કાવ્યકલાનો ઉત્કર્ષ તેની ચરમસીમાએ પહોંચ્યો હતો. આવી ધારાનગરીના સામાન્ય પ્રજાજનો પણ કાવ્યસર્જન અને વિવિધ કલાઓમાં નિપુણ હતા. તેથી આવો ધારાદેશ દૂર દૂરના દેશોમાંથી આવતા અનેક પંડિતો અને કવિઓના ગુણોનું પૂજન કરનાર હતો.

Thanks

For watching